

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Адаскалиці Костянтина Костянтиновича на тему: «Юридична техніка формалізації процесуальних норм права (на прикладі норм цивільного процесуального права України)», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Дисертаційна робота Адаскалиці Костянтина Костянтиновича на тему: «Юридична техніка формалізації процесуальних норм права (на прикладі норм цивільного процесуального права України)» була розглянута на засіданні міжкафедрального семінару, який було проведено 21 січня 2026 року, протокол № 3.

Актуальність теми дослідження. Юридична техніка формалізації норм права відіграє визначальну роль у забезпеченні позитивного права властивостями формальної визначеності. Як сукупність правил, прийомів і засобів вона слугує методологічною основою правотворчої діяльності, впливаючи на якість нормативного матеріалу та стабільність правової системи загалом. Наукове осмислення юридичної техніки формалізації дозволяє систематизувати відповідні правила та дослідити їх як цілісний правовий феномен, що має безпосереднє значення для вдосконалення правотворчої й правозастосовної практики.

Особливої актуальності дослідження набуває у сфері цивільного процесуального права, норми якого потребують підвищеного рівня формалізації з огляду на їх функціональне призначення та інтенсивність застосування. Високий рівень змінюваності Цивільного процесуального кодексу України, численні коригування його положень, а також визнання окремих неконституційними свідчать про наявність системних юридико-технічних проблем, що не можуть бути усунені виключно шляхом фрагментарних законодавчих змін. Зазначене вказує на недостатність належного теоретико-методологічного забезпечення формалізації процесуальних норм і зумовлює потребу у спеціалізованому науковому аналізі.

Теоретичне та практичне значення дисертації полягає в обґрунтуванні системного підходу до формалізації процесуальних норм права з урахуванням галузевих особливостей цивільного процесуального права. Отримані результати можуть бути використані для вдосконалення методологічного забезпечення правотворчої діяльності, вдосконалення чинного законодавства а також у правозастосовній і навчально-методичній роботі. Дослідження створює підґрунтя для подальшого розвитку теорії юридичної техніки та узагальнення проблем формалізації процесуальних норм права в інших галузях процесуального законодавства.

До переліку вітчизняних науковців, доробки яких становлять теоретичну основу дослідження, можна віднести: Л. М. Андрусів, Н. В. Артикуцу, Н. І. Атаманчука, Л. Ю. Бельо, І. О. Биліу-Сабадаш,

С. В. Бобровник, В. Б. Бойко, О. С. Бондар, О. Р. Дашковську, Ж. О. Дзейко, Т. О. Дідича, І. М. Доляновську, Г. О. Дубова, З. А. Загиней-Заболотенко, А. М. Колодія, В. В. Комарова, О. О. Кота, А. Г. Лапко, І. В. Мішук, Н. М. Оніщенко, І. І. Онищука, М. І. Панова, С. П. Рабіновича, Р. І. Радейка, В. І. Риндюк, М. В. Савчина, В. Б. Скоморовського, Н. В. Степаненко, Т. І. Тараховнич, В. М. Тернавську, Є. І. Фурсу, С. Я. Фурсу, А. І. Хальота, І. Д. Шутака, М. М. Ясинок та інших. До переліку зарубіжних: Дж. Боелла, В. Ван Пеймбрук, Л. ван дер Торре, Ф. Віталі, Т. Долідзе, Ф. Дуранго, Т. О. Мейн, М. Пальмірані, А. Редді, В. Б. Рубенштейн, У. Сарітомо та інших.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження здійснено в контексті науково-дослідної теми кафедри теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК» «Теоретичні та практичні проблеми забезпечення прав людини та дитини в умовах розбудови правової, демократичної, соціально-орієнтованої держави з широко розгалуженими інститутами громадянського суспільства» (номер державної реєстрації: 0118U001384).

3. Наукова новизна одержаних результатів обумовлена сучасністю наукового дослідження та полягає в обґрунтуванні нових і вдосконаленні наявних наукових положень щодо доктринального розуміння правового забезпечення та практики застосування юридичної техніки формалізації процесуальних норм права. Дослідження є першим у вітчизняній правовій науці, яке комплексно встановлює правила юридичної техніки формалізації процесуальних норм права на прикладі норм цивільного процесуального права України, надає характеристику їх правового забезпечення, виокремлює недоліки та обґрунтовує шляхи підвищення рівня формалізованості процесуальних норм права в Україні. Наукова новизна одержаних результатів відображається в низці положень, що визначають внесок автора у розвиток теорії юридичної техніки.

Вперше:

– сформульовано системну модель розуміння юридичної техніки як сукупності правил (методів, прийомів, способів та засобів), що використовуються для формалізації (правотворча техніка) та інтерпретації (техніка правозастосування) права, яка полягає у взаємозв'язку між загальними та особливими правилами формалізації та інтерпретації права;

– доповнено доктринальну класифікацію правил юридичної техніки за низкою критеріїв, а саме: за стадіями (правила формалізації та правила інтерпретації); за рівнем організації (застосовні до норм права, застосовні до нормативно-правових актів); за рівнем охоплення (загальні (застосовуються до всіх галузей права) та особливі (застосовуються до конкретної галузі права)); за пріоритетністю (критичні, факультативні пріоритетні та факультативні допоміжні); за варіативністю (дихотомічні та градуальні);

– узагальнено доктринальні підходи до розуміння формалізації права в межах: а) юридичного підходу, як сукупності правил (вимог) надання формального визначення праву; б) технологічного підходу, тобто комплексу

процедур, спрямованих на надання праву формального визначення; в) квалітологічного підходу, що являє собою сукупність характеристик норм та нормативно-правових актів в частині їх відповідності правилам юридичної техніки формалізації;

– доведено доцільність виокремлення режимів здійснення правотворчої діяльності на невідкладний, оперативний та плановий режими із визначенням відповідного переліку правил формалізації, що підлягають застосуванню в межах кожного з них. Невідкладний режим передбачає застосування лише критичних правил формалізації; оперативний – критичних та факультативно-пріоритетних; плановий – усіх правил формалізації.

Удосконалено:

– співвідношення понять «юридична техніка» та «формалізація права» як категорій «загального» та «конкретного», що полягає у визначенні формалізації права як складової юридичної техніки, яка охоплює сукупність правил (методів, прийомів, способів і засобів) надання праву властивостей формальної визначеності, тоді як юридична техніка є ширшою категорією і додатково включає правила (методи, прийоми, способи і засоби) інтерпретації права;

– характеристику юридичної техніки та формалізації права крізь призму їх співвідношення шляхом виокремлення їхніх спільних (належність до методологічної основи правотворчої діяльності; орієнтація на забезпечення якості нормативного матеріалу; зв'язок із такими категоріями, як формальна визначеність, правова визначеність, системність та ефективність права) і відмінних рис (юридична техніка зосереджується на методологічному вимірі формалізації та інтерпретації права – правилах, методах, прийомах, способах і засобах, тоді як формалізація права охоплює також процедурний та якісний аспекти наділення права властивостями формальної визначеності);

– зміст складових формальної визначеності права як його невід'ємної властивості, а саме: 1) правової визначеності, яка включає вимоги чіткості, зрозумілості, логічності та змістовності норм права; 2) системності, що передбачає відповідність нормативно-правовим актам вищої юридичної сили, узгодженість із нормативно-правовими актами рівної юридичної сили та термінологічну єдність; 3) ефективності, яка виявляється через реальність, економічність, ергономічність і гнучкість норм права;

– доктринальне розуміння практичного значення юридичної техніки формалізації норм права через розкриття її впливу на забезпечення формальної визначеності права, цілісності, внутрішньої узгодженості та структурної організованості нормативного матеріалу, його передбачуваності та ефективності, що у сукупності підвищує показники якості та результативності правового регулювання.

Набули подальшого розвитку:

– аргументація положень про взаємозв'язок між формалізацією та інтерпретацією права, який виявляється у закономірностях між дотриманням правил юридичної техніки формалізації, рівнем формальної визначеності

норм і встановленням їх змісту та єдності. Обґрунтовано, що квалітологічний підхід, який дозволяє оцінити відповідність формалізованих норм правилам юридичної техніки, є логічно попереднім етапом їх інтерпретації, оскільки саме через таку оцінку можливо прогнозувати потенційні недоліки реалізації норми права, ще до її офіційного закріплення та введення в дію. Це дало змогу розмежувати квалітологічний підхід до формалізації та інтерпретацію права, а також визначити їх системні зв'язки, що поглиблює уявлення про взаємодоповнюваний характер формалізації та інтерпретації як складових юридичної техніки;

– положення про взаємодію окремих правил формалізації норм права, яка може проявлятися у взаємодоповнювальному (наприклад, правила логічності та змістовності), та різноспрямованому впливі (наприклад, правила чіткості та зрозумілості) на формалізацію норм права;

– характеристику впливу принципів цивільного судочинства на формалізацію норм цивільного процесуального права України. На основі розкриття та аналізу впливу принципів цивільного судочинства на формалізацію норм цивільного процесуального права України розкрито процесуальні аспекти їх формалізації. Обґрунтовано необхідність врахування принципів цивільного судочинства при формалізації цивільних процесуальних норм права та проілюстровано їх вплив на забезпечення формальної визначеності зазначених норм, що виявляється у визначенні основних засад цивільного судочинства, меж здійснення прав та виконання обов'язків учасників судового процесу, а також орієнтирів змістовного наповнення цивільних процесуальних норм права;

– аргументація наукових положень щодо впливу цивільного права на формалізацію норм цивільного процесуального права. Обґрунтовано, що такий вплив проявляється у двох взаємопов'язаних напрямках: 1) у необхідності врахування змісту норм цивільного права під час формалізації процесуальних норм, зокрема при визначенні судових процедур розгляду окремих категорій справ в межах провадження (надання неповнолітній особі повної цивільної дієздатності; визнання фізичної особи безвісно відсутньою чи оголошення її померлою; надання особі психіатричної допомоги в примусовому порядку тощо); 2) у потребі врахування цивільно-правової природи відповідних правовідносин (юридична рівність, вільне волевиявлення, майнова самостійність) при визначенні судових процедур розгляду спорів, що виникають в їх межах;

– характеристика недоліків формальної визначеності цивільних процесуальних норм права України, до яких віднесено: 1) змістовні недоліки, що проявляються у самих правилах формалізації (визначення необхідної міри та пріоритетів при дотриманні правил формалізації); 2) недоліки кадрового забезпечення (кадровий дефіцит вузькопрофільних фахівців у галузі юридичної техніки та недостатнє розуміння суб'єктами правотворчої діяльності специфіки й особливостей відповідних суспільних відносин); 3) процедурні недоліки (дотримання вимог формалізації, що забезпечують системність норм, і обмежені часові рамки правотворчої діяльності);

– шляхи вдосконалення формалізації цивільних процесуальних норм права в межах: 1) покращення чинного законодавства (вдосконалення формалізації норм цивільного процесуального права, зокрема таких, що були розглянуті як приклади невадлого дотримання правил формалізації); 2) посилення якості правотворчої практики (використання інформаційних технологій, підготовка вузькоспеціалізованих фахівців у галузі юридичної техніки, запровадження режимів правотворчої діяльності залежно від ступеня її екстреності); 3) активізація наукових досліджень (у напрямках: аудит всіх чинних норм Цивільного процесуального кодексу України на предмет дотримання у них правил юридичної техніки формалізації норм права; поглиблений аналіз окремих правил формалізації, особливостей їх прояву та взаємодії з іншими правилами формалізації; дослідження особливостей формалізації норм права на прикладі норм інших процесуальних і матеріальних галузей права, а також їх порівняльний аналіз з виявленням спільних та відмінних рис; дослідження правил формалізації нормативно-правових актів та їх порівняння з правилами формалізації норм права; дослідження правил інтерпретації норм права та їх порівняльний аналіз із правилами формалізації норм права).

4. Теоретичне значення результатів дисертації. У дисертації здійснено комплексне дослідження теоретико-правових аспектів юридичної техніки формалізації процесуальних норм права. За результатами дослідження на прикладі норм цивільного процесуального права України встановлено правила юридичної техніки формалізації процесуальних норм права, надано характеристику їх правового забезпечення, виокремлено недоліки та обґрунтовано шляхи підвищення рівня формалізованості процесуальних норм права в Україні. Результати дослідження можуть слугувати основою для подальших наукових розвідок у галузі юридичної техніки та бути використані під час підготовки навчально-методичних матеріалів з відповідних дисциплін. Таким чином, дисертаційне дослідження робить внесок у розвиток юридичної науки, зокрема в частині доктринального розуміння юридичної техніки формалізації процесуальних норм права.

5. Практичне значення результатів дисертації. Висновки та рекомендації, запропоновані і обґрунтовані в дисертації, можуть бути застосовані у:

– науково-дослідній роботі – для подальшого розвитку теоретико-правових і прикладних знань у сфері юридичної техніки загалом та формалізації процесуальних норм права зокрема, а також для зміцнення теоретико-правової бази дослідження проблем формалізації права на рівні окремих галузей права;

– правотворчій діяльності – з метою удосконалення її методологічного забезпечення, а також формування науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства України в частині правового регулювання такої діяльності (Лист Комітету з питань правової політики Верховної Ради України від 12.01.26 р.);

– правозастосовній діяльності – у практиці підготовки актів правозастосування, заснованих на термінології, юридичних конструкціях та приписах актів цивільного процесуального законодавства України

– викладацькій діяльності – для проведення навчальних занять та підготовки навчально-методичних матеріалів з дисциплін: «Юридична техніка», «Правотворча діяльність», «Нормопроекування», «Актуальні проблеми права та правничої термінології» та ін. для здобувачів бакалаврського та магістерського рівнів вищої освіти спеціальності «Право».

6. Особиста участь автора в одержанні наукових і практичних результатів, що викладені в дисертаційній роботі. Дисертація є самостійною роботою. Висновки й положення наукової новизни одержані автором самостійно. Дисертантом було опубліковано 11 праць за темою дисертації.

Дисертаційне дослідження виконано на кафедрі теорії та історії держави і права Вищого навчального закладу «Університет економіки та права «КРОК». Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, професор кафедри державно-правових дисциплін Дідич Тарас Олегович.

Розглянувши звіт подібності щодо перевірки на плагіат, рецензенти дійшли висновку, що дисертаційна робота Адаскалиці К.К. є результатом самостійних досліджень і не містить елементів плагіату та запозичень. Використані ідеї, результати і тексти інших авторів мають посилання на відповідне джерело. Дисертація характеризується єдністю змісту та відповідає діючим вимогам її оформлення.

7. Список опублікованих праць за темою дисертації. Основні наукові положення та результати дисертаційного дослідження було висвітлено в одинадцяти наукових працях, серед яких: 5 наукових статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України з присвоєнням категорії «Б», та 6 публікацій за матеріалами міжнародних, міжнародних науково-практичних та науково-практичних конференцій.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

Статті у періодичних наукових фахових виданнях:

1. Адаскалиця К.К., Дідич Т.О. Стан наукового дослідження теоретико-правових аспектів формалізації цивільних процесуальних норм права у вітчизняній юридичній науці. *Збірник наукових праць «Legal Bulletin»*. 2023. № 3 (9). С. 40-49. DOI: <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-09-40-49> (0,6 друк. арк., внесок здобувача 50%).

2. Адаскалиця К.К. Правова визначеність як вимога до формалізації норми права. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. 2024. № 17 (29). С. 10-18. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2024.17.29.10-18> (0,55 друк. арк.).

3. Адаскалиця К.К., Михальчук І.І. Поєднання діджиталізації цивільного процесу та формалізації цивільних процесуальних норм в Україні в контексті сучасних тенденцій розвитку правосуддя. *Аналітично-*

порівняльне правознавство. 2024. № 6. С. 194-199. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.06.29> (0,45 друк. арк., внесок здобувача 50%).

4. Адаסקалиця К.К. Співвідношення системності та формальної визначеності як властивостей права в контексті формалізації норм права. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Право»*. 2025. № 87. Том 1. С. 15-22. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.2> (0,69 друк. арк.).

5. Адаסקалиця К.К., Дідич Т.О. Правило реальності в юридичній техніці формалізації норм права як складова сучасної правотворчої політики. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 4 (2025). С. 11-16. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.04.1.1> (0,44 друк. арк., внесок здобувача 50%).

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

6. Адаסקалиця К.К. Формалізація цивільних процесуальних норм як необхідна умова покращення правового клімату в умовах воєнного стану та мирної розбудови. *Актуальні питання розвитку юридичної науки і практики в умовах воєнного стану та мирної розбудови: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (05 травня 2023 р.)*. Київ. КНУ ім. Т.Г. Шевченка. С. 281-283.

7. Адаסקалиця К.К. Системна узгодженість цивільних процесуальних норм в Україні як умова виконання завдань цивільного судочинства. *Науково-правові читання, присвячені пам'яті професора А.П. Ткача (до 100-річчя від дня народження): тези доповідей міжнародної наукової конференції (6 грудня 2023 р.)*. Київ. КНУ ім. Т.Г. Шевченка. Т. 2. С. 14-17.

8. Адаסקалиця К.К. Цивільна процесуальна норма як об'єкт формалізації. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей V Міжнародної конференції (07 грудня 2023 р.)*. Київ. «Університет економіки та права «КРОК». URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2023/paper/view/1702>

9. Адаסקалиця К.К. Формалізація норм цивільного процесуального права в механізмі запобігання корупційним ризикам в цивільному судочинстві. *Виклики для правової системи України в період військового стану: матеріали круглого столу (8 жовтня 2024 р.)*. Київ. «Університет економіки та права «КРОК». С. 8-11.

10. Адаסקалиця К.К. Юридична техніка та формалізація – системний підхід до визначення понять. *Держава, регіони, підприємництво: інформаційні, суспільно-правові, соціально-економічні аспекти розвитку: тези доповідей VI Міжнародної конференції (05-06 грудня 2024 р.)*. Київ. «Університет економіки та права «КРОК». URL: <https://conf.krok.edu.ua/SRE/SRE-2024/paper/view/2245>

11. Адаסקалиця К.К. Правила юридичної техніки як необхідна умова прозорості та передбачуваності права. *Права людини та права дитини в*

